

УДК: 336

В. Бухта

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя)

ТРАКТУВАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ринок кардинально змінює підходи до побудови системи управління витратами. Адже лише достовірна й оперативна інформація про всі виробничо-господарські процеси дозволить підприємству визначити ступінь ризику, пов'язану з різкою зміною попиту на продукцію, визначити конкурентоздатну ціну виробів, провести оперативний аналіз безбитковості підприємства, обґрунтувати альтернативні рішення для успішного проведення фінансової та інвестиційної політики із врахуванням потенціальних і соціальних переваг. Немає необхідності стверджувати, що система управління витратами на підприємстві, особливо працюючому в умовах ринку, - це серце всієї системи управління підприємством. Саме тут збирається вся інформація про фактичні витрати, а отже створюються основи для підрахунку фактичного прибутку.

Як відомо, в економіці існує два підходи до оцінки витрат: бухгалтерський і економічний. Бухгалтерськими називають витрати, до яких відносять фактичні грошові витрати факторів виробництва. Іншими словами, бухгалтерські витрати включають лише явні витрати, представлені у вигляді платежів постачальникам за придбані ресурси (сировина, паливо, транспортні послуги, енергія і ін.). Бухгалтерські витрати є для керівників підприємства цінною інформацією, проте значна частина прийнятих рішень базується на витратах економічних.

Сучасна економічна теорія використовує інші підходи до трактування витрат. Перш за все потрібно відзначити, що в значній частині праць розглядається економічна категорія "витрат виробництва", проте її слід розуміти широко, оскільки йдеться про витрати, понесені у виробничій та збутовій діяльності. Тому, значна кількість вчених відмовилась від використання термінів "витрати обігу" та "витрати виробництва", замінивши їх термінами "витрати фірми", "затрати фірми" або коротшими – "витрати" та "затрати".

Слід зазначити, що найбільшу питому вагу в сукупних витратах підприємства займають витрати на виробництво продукції. Інформація про виробничі витрати показує, у що ж обходиться підприємству виготовлення продукції, тобто склад виробничої собівартості продукції.

Закон ринкової економіки потребує постійного контролю за формуванням собівартості створюваної продукції і наданих послуг. На підприємствах з'являється життєва необхідність в підрахунку достовірного показника собівартості з точки зору його економічної доцільності, яка визначається рядом економічних принципів: зв'язку із здійсненням підприємницької діяльності підприємством; поділу поточних і капітальних витрат; часового визначення фактів господарської діяльності; майнової відокремленості підприємства. Вищенаведені принципи є вичерпними при вирішенні питання про включення до собівартості тих чи інших витрат. Достовірно ж визначений показник собівартості забезпечує правильність формування основного фінансового результату діяльності підприємства – прибутку від реалізації продукції.

Таким чином, економічні витрати відрізняються від бухгалтерських тим, що вони включають вартість послуг факторів виробництва, які є власністю фірми (неявні витрати): праця підприємця-власника, відсотки на вкладений ним капітал і т.п. Крім того, до неявних витрат інколи відноситься також "нормальний прибуток", необхідний для того, щоб фірма знаходилася в межах заданого напрямку діяльності.